HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

[א]כל השערים שהיו שם לא היה להם מזוזה חוץ משער [א] ניקנור שלפנים ממנו לשכת פרהדרין לימא רבנן היא ולא ר' יהודה דאי ר' יהודה א)היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אפילו תימא ר' יהודה כולה חדא גזירה היא ת"ר בשעריך [ב]אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות יש בהן חובת מצוה למקום משום שנא' [1]וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך א"ל אביי לרב ספרא הני אבולי דמחוזא מ"ט לא עבדו להו רבנן מזוזה אמר ליה הנהו חזוק לאקרא דכובי הוא דעבידי א"ל ואקרא דכובי גופה תבעי מזוזה דהא אית בה דירה לשומר בית האסורין דהא תניא [ג]בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזן הכנסת חייבת במזוזה אלא אמר אביי משום סכנה דתניא [ד]מזוזת יחיד נבדקת פעמים בשבוע ושל רבים פעמים ביובל וא"ר יהודה מעשה בארטבין אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי ומצאו קסדור אחד ונטל ממנו אלף זוז ב)והאמר ר' אלעזר שלוחי מצוה אין ניזוקין היכא דקביע היזקא שאני דכתיב [2]ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבוח לה' באתי תני רב כהנא קמיה דרב יהודה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות פטורים מן המזוזה מפני שהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות א"ל רב יהודה טעמא דרוחצות הא סתמא חייבין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה אלא מאי נאותות מתקשטות והכי קתני אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין א"ל רב כהנא ושהנשים מתקשטות בהן פטורין והתניא רפת בקר פטורה מן המזוזה ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה אלא מאי אית לך למימר מתקשטות תנאי היא לדידי נמי סתמא תנאי היא דתניא ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורין מן המזוזה ויש מחייבין באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן פטורים מן המזוזה רב כהנא מתרץ לטעמיה ורב יהודה מתרץ לטעמיה רב כהנא מתרץ לטעמיה ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות שפטורים מן המזוזה בסתם ויש [ה]שמחייבים בסתם באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה ושהנשים נאותות בהן ומאי נאותות רוחצות פטורין מן המזוזה אי הכי היינו מרחץ אשמעינן מרחץ דרבים ואשמעינן מרחץ דיחיד דס"ד אמינא מרחץ דרבים דנפיש זוהמיה אבל מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה אימא ליחייב במזוזה קמ"ל ורב יהודה מתרץ לטעמיה הכי קתני ביתך המיוחד לך פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות שפטורין מן המזוזה אפי' מתקשטות ויש מחייבין [ו]במתקשטות אבל סתם דברי הכל פטור באמת אמרו בית הכסא ובית הבורסקי ובית המרחץ ובית הטבילה אע"פ שהנשים מתקשטות בהן פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור והתניא בשעריך אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה יכול שאני מרבה אף בית

בית

כל השערים. שערי מזרח ג) עזרה: **אחד שערי מדינות.** יש מדינה מוקפת הרים ויערים בכמה פרסאות ואין יוצאין ממנה אלא דרך שערים כגון ארץ הגר: **אבולי דמחוזא.** שערי עיר ששמה מחוזא והיו רובן ישראל: **לאקרא דכובי.** בנין בנוי עליהן ונקרא כובי והשערים תחתיו עשויין ככיפה ובניין הבנוי על גבי כיפין חזק יותר: **ואקרא דכובי גופה.** משום אותו בנין עצמו תבעי השער מזוזה שדרך אותו השער נכנסין לו: **משום סכנה.** שלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי: **נבדקת.** שמא נרקבה או נגנבה: **ושל רבים.** שערי חצירות ומדינות ועיירות: **פעמיים ביובל.** כל דבר שהוא של רבים אין להטריח עליו הרבה שאם תטרח יהא כל אחד אומר יעשו חביריי: **בארטבין.** שם האיש ואמרי לה על שם האומנות: **קסדור.** שם פקידות הוא כגון סרדיוט והוא שוטר: **דקביע היזקא.** עלילות המושל מזומנות תמיד: **איך אלך.** למשוח את דוד ע"פ הדיבור: **בית אוצרות.** של יין ושמן ותבואה ואין אדם דר בו: **מאי נאותות רוחצות.** נאותות לשון הנאה ומשום דמקום גנאי הוא שעומדות שם ערומות אין כבוד שמים להיות שם מזוזה: **אע"פ שהנשים מתקשטות.** שם בבשמים וס"ד אמינא דירה היא אשמעינן דלאו דירה היא: **אלא מאי אית לך למימר.** כי פרשת נאותות מתקשטות שם ותיקשי מתני' אמתני' ונימא תנאי היא: **ויש מחייבין.** והיינו תנאי. וכל חד מן אמוראי מתרץ לטעמיה רב כהנא מתרץ דבסתמא פליגי אבל מתקשטות דכ"ע חייבין ורב יהודה מתרץ דבמתקשטות פליגי אבל סתמא דכולי עלמא פטור: **והנשים נאותות בהן.** כלומר בית התבן ובית הבקר ובית העצים והנשים ד) רוחצות בהן ובית הטביל' אע"ג דאשמעי' מרחץ איצטריך לאשמועינן בית הטבילה אע"ג דליכא זוהמא: **ולולין.** מקום גידול התרנגולין:

כל השנה לפרסם הדבר שיהיה נראה לכל כמו דירה חשובה וכן לענין מעשר מיחייבא מדרבנן בין בחג בין בשאר ימות השנה ולא תיקשי דילמא אתי לאפרושי מן הפטור כו' דה"מ אי אמרינן דלא מיחייבא אלא בחג בעידנא דאית בה דירה ניחוש דילמא אתי למיטעי כיון דחזי דלא מיחייבא אלא בההיא שעתא אתו למימר דדירה גמורה היא דאורייתא אבל השתא דמחייבא לה אפי' בשאר ימות השנה דליכא דירה בה כלל הכל יודעין דמדרבנן הוא דמחייב לה ולא אתי למיטעי: **והתניא** רפת בקר פטורה מן המזוזה. תימה לי לימא ההיא איירי כשהנשים רוחצות בו וי"ל ברפת בקר אין הנשים רוחצות דדוקא בית הבקר דלעיל דהיינו שעשוי לבקר אבל אין מעמידין בה בהמות בקביעות נשים רוחצות בו אבל רפת בקר משמע שעומד בו בקר בקביעות והוא מלוכלך בזבל הבקר אין הנשים רוחצות בו: **אף** על פי שהנשים מתקשטות בהן. אינו מגיה הברייתא דה"ק מפני שהנשים נאותות ומתקשטות רק בהן ואינם דרים בה דירה גמורה והא דקאמר אע"פ שהנשים מתקשטות פי' לא מיבעיא אם לא היו אפילו מתקשטות דפטורין אלא אף על פי שמתקשטות: **יכול** שאני מרבה אף בית שער וכו'. משמע דבית שער פטור מן המזוזה ותימה דבפרק הקומץ רבה (מנחות דף לג:) תניא בית שער אכסדרה ומרפסת חייבת במזוזה וכן משמע בפ"ק דסוכה (דף ח:) דבית שער חייב במזוזה גבי שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו דפריך ותיהוי חיצונה בית שער ותתחייב במזוזה וי"ל דהכא מדאורייתא קאמר והתם מדרבנן א"נ נ"ל דהכא איירי בבית שער של אכסדרה ובית שער של מרפסת והא דקתני בית שער אכסדרה פירוש של אכסדרה והאלפסי תירץ התם בפתוחין לבית ה): **והתניא** אחד שערי בתים ורפת כו'. לא הוה מצי לשנויי במתקשטות חדא דברפת אינן מתקשטות כיון דמלוכלך הוא ובהמה עומדת בו בקביעות כדפי' לעיל אי נמי כיון דקתני לה בהדי הנך דאפי' סתמא חייבת א"כ רפת בקר נמי בסתמא איירי:

הכל

מסורת הש"ס

א) [ביצה ג. וש"נ], ב) פסחים ח: קידושין לט: חולין קמב., ג) [רש"ש מח"ז], ד) בס"א: שהנשים, ה) [ועי' תוס' סוכה ח: ד"ה ותיהוי וכו' שהשיגו על זה וע"ע תוס' מנחות ל"ג: ד"ה אכסדרה],

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ו מהל' ס"ת ומזוזה הל' ו:

ל ב שם הל' ח סמג עשין כג טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף א:

לא ג מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעיף ג:

לב ד שם פ"ה הל' ט טוש"ע י"ד סי' רצא סעיף א:

לג ה ו שם פ"ו הל' ז טוש"ע י"ד סי' רפו סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים ו ט

2. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי: שמואל א טז ב

הגהות הגר"א

[א] גמ' נקנור נמחק ונ"ב המים:

מוסף רש"י

גזירה לגזירה. הא דאמרינן בכולי הש"ס שאין גוזרין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח ל) ושמרתם את משמרתי, עשו משמרת כלומר גזירה למשמרתי, לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). **איך אלך.** למשוח את דוד, ואע"פ ששלוחו של מקום היה הרי היה ירא (פסחים ח:) ואע"ג דבשליחותא דמקום הוה מסתפי מהזיקא דקביעא (קדושין לט:).

תוס' ישנים

ואחד שערי מדינות. וא"ת ואמאי מחייבי משום דנכנסין דרכו לבתים, והא פטרינן לקמיה בית שער אע"פ שנכנסין דרכו לבית. וי"ל דעדיפי מבית שער לפי שהוא דבר קטן, אבל אלו הוה להו כפתח חצירות שהם גדולים ונכנסים דרכם לבתים. אך תימה דמשמע דמחייב להו במזוזה בכל ענין, ואמאי אם נבנה השער קודם הבתים דהוה ליה הוקף ולבסוף ישב, הא לגבי עירוב דמדרבנן לא חשיב כדתניא פרק עושין פסין [כו, א] עיר חדשה מודדין לה מסיבתה וישנה מחומתה, איזו היא חדשה שהוקפה ולבסוף ישבה, ישנה שישבה ולבסוף הוקפה, ואמרינן נמי בפ"ק דמגילה [ג, ב] כרך שישב ולבסוף הוקף נידון ככפר כו', ולענין מקרא מגילה איירי התם, ומאי שנא דלא מפלגינן לענין מזוזה. ושמא י"ל דכיון דנכנסין דרכן לבתים אין לחלק, דמ"מ ביתך מיקרי שפיר לענין מזוזה. וא"ת אמאי לא אמרינן נמי דומיא דבית כדאמרינן לקמן מה בית העשוי לכבוד כו', ה"נ נימא מה בית שהכלים משתמרין בתוכו, כדאמרינן א) במסכת נדה פרק בא סימן [נא, א] גבי מעשר דראיית פני הבית. וי"ל שאני הכא דכתיב תרי ובשעריך. אבל אין לומר דלשון ובשעריך משמע שערי עיירות ולא תיקשי מידי מההיא דעירובין בהוקף ולבסוף ישב ומההיא דלא סימן, דהא בירושלמי [פ"א ה"א] אמר טעמא שדרך שם נכנסים לבתים. **ואיוקרא דכובי גופה תיבעי מזוזה.** אבל מיוקרא גופיה לא פריך, כי שמא הוא עצמו אינו בית. ויש ספרים דגרסי ויוקרא דכובי גופיה תיבעי מזוזה, משמע שהוא עצמו חשיב בית. **ושל רבים נבדקת פעמים ביובל.** פירש בקונטרס שאין להטריח שאם מטריח יאמרו יעשו חבירי. ואין נראה דא"כ מה שייך התם מילתיה דר' יהודה דארטבון. אלא נראה לרבינו דטעמא משום סכנה דאם סכנה יבדקוה תדיר יצא סרסר לידי הסכנה כי ההוא מעשה דארטבון דהכא דגבה ממנו אלף זוז, ואע"פ שסכנה זו אינה אלא על הבדיקה מ"מ יש לחוש כמו כן בעשיה פן יאמרו כשפים כו'. **לדידי נמי סתמא תנאי היא.** וא"ת אמאי דחיק לשנויי הכי, נימא הא דקתני רפת בקר פטור מן המזוזה ברוחצות כי היכי דמוקי רב יהודה בסמוך ויש מחייבין במתקשטות. י"ל כיון דמסכת תנאי לא חייש לתרוצה הכי אליביה. ועוד דלא סבירא ליה האי דיחויא דכי דחי במתקשטות לא סבירא ליה. **יכול שאני מרבה אף בית שער.** הקשה רבינו שלמה במנחות [לג, ב] דבפ"ק דסוכה [ח, ב] פריך ותיהוי חיצונה כבית שער לפנימית ותתחייב במזוזה, ותירץ דמדרבנן חייבת. ורב יצחק אלפס תירץ דהכא איירי בפתוחין לגינה וההיא דסוכה וכן ההיא דמנחות פרק הקומץ רבה, אכסדרה בית שער ומרפסת חייבין במזוזה [בפתוחין לבית]. ולא נראה [רבינו] דמדתלי להו כבית שער ולא כבית משמע דלא הוי טעמיה משום דפתוחין לבית, ועוד קשה לי מאי פריך מההיא ברייתא לרב חסדא דפטר אכסדרה ממזוזה, לימא דרב חסדא בפתוחין לגינה וברייתא בפתוחין לבית. אך נראה לדחות דלאביי פריך דאמר חזינא להו לאספלידי דבי מר, פירוש אכסדראות שיש להן פצימין ולית להו מזוזה, והתלמוד היה יודע שלא היו פתוחין אותן אספלידי לגינה, דא"כ מאי האי שנויא דקא משני התם באכסדרה רומיתא, פירוש אכסדרה שיש לה ארבע דפנות מארבע רוחותיה ורובם פתחים וחלונות כעין אותן עליות לוי"ש, אמאי פטורים ממזוזה כיון שפתוחים לבית. אבל לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לשנויי דרב חסדא מדאורייתא וברייתא מדרבנן, דהא דומיא דמילתא דאכסדראות (רוכס) [רבה] דלא היה להם מזוזה דמייתי עלה דהיינו מדרבנן, ועוד כי יותר יש לרב חסדא להשמיעינו חידוש אפילו מדרבנן.

רבינו חננאל

ת"ר בשעריך בין שערי בתים בין שערי חצירות בין שערי מדינות בין שערי עיירות יש בהן מצוה למקום שנאמר וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, על כל שער ושער. **הני אבולי** כו'. פי' תיקרא של מבואות לחיזוק מפני כובד הכובי עשויה, שעושין אותם הכובי עליה דירה לשומר המבוי ולא משום צורת פתח. ואקשינן גם זה חייב, דתניא בית הכנסת שיש בה בית דירה לחזן או לשומר בית הכנסת חייב במזוזה. ופרקינן לעולם כי האי גוונא חייב והני אבולי אמאי לא עבדי בהו מזוזה [משום סכנה], (אמר ליה) פעמים שבא לבודקה ורואין אותו הגוים העוברין והשבין ואומרים לו יהודי אתה ומכשפות אתה עושה ואתו לידי סכנה, והיכא דשכיח היזקא ראוי להתרחק ממנה ואף על גב דהיא מצוה, כדכתיב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. **תני רב כהנא בית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות פטורין מן המזוזה מפני שהנשים ניאותות בהן.** ופריש רב כהנא מאי ניאותות רוחצות ממש, הא סתמא חייבין. ואקשינן **והתניא רפת בקר פטור מן המזוזה.** ופירק רב יהודה מאי ניאותות מתקשטות והכי קתני ואע"פ שמתקשטות בהן הנשים פטורין. ואקשינן עליה והתניא אם נשים מתקשטות בה חייבין. אמר ליה רב כהנא לרב יהודה מאי אית לך למימר **מתקשטות תנאי היא,** יש תנא שמחייב ויש תנא שפוטר, לדידי נמי דפרישנא ניאותות רוחצות ממש אבל סתם חייבין תנאי היא דתניא ביתך בית המיוחד לך כו'. רב (הונא) [כהנא] מתרץ לטעמיה זו הברייתא ומפרש בה פטור מן המזוזה בסתם ויש שמחייבין בסתם. הנה תנאי נינהו דבסתמא אחד מחייב ואחרים פוטרין. ורב [יהודה] מתרץ לטעמיה, [פטורין] מן המזוזה במתקשטות ויש שמחייבין במתקשטות. הנה תנאי במתקשטות (וס"ל) [וסליקא] שמעתא לרב כהנא רפת וכיוצא בה אם עשויות בפירוש לבית המרחץ פטורין, הא סתמא יש תנא שמחייב במזוזה, ולרב יהודה יש תנא שמחייב מפני שמתקשטות בהן שהן כמו בית דירה, אבל בסתם פטורין, ויש תנא שאמר אע"פ שמתקשטות בהן פטורין. וכל שכן סתם לדברי הכל (סתם) פטורין. והתניא אחד שערי בתים ושערי חצירות ושערי מדינות ושערי עיירות ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן חייבין במזוזה, ועלתה תיובתא דרב יהודה תיובתא.

א) משם לא מוכח אבל מוכח הוא מפרק הפועלים דף פח מדברי ר"י ועיין ש"י (המגיה דד"ו). אכן הכוונה היא לדף מז, ב שם כמו שאין נכונה בד"ר, ולפי"ז צ"ל בפנים בפרק יוצא דופן.